

کنش‌های خاص معنوی در چه شرایطی از انسان صادر می‌شود

رئیس پژوهشکده اخلاق و معنویت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی اظهار کرد: اگر سبک زندگی در عرصه‌های متنوع معاشرت، معیشت، درآمد و مصرف و کنش اجتماعی و سیاسی و ...

رئیس پژوهشکده اخلاق و معنویت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی اظهار کرد: اگر سبک زندگی در عرصه‌های متنوع معاشرت، معیشت، درآمد و مصرف و کنش اجتماعی و سیاسی و ... معنوی شد و معنوی بماند، آنگاه به معنای خاص کلمه منش و کنش معنوی در فرد شکل می‌گیرد وگرنه امکان ندارد کنش‌های خاص معنوی از وی صادر شود.

به گزارش خبرنگار ایگنا، نشست «مسئله‌شناسی در حوزه سبک زندگی و اخلاق» امروز چهارشنبه ۲۶ خردادماه با ارائه حجت الاسلام والمسلمین مهدی علیزاده، رئیس پژوهشکده اخلاق و معنویت پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، برگزار شد. در ادامه متن سخنان وی را می‌خوانید:

سبک زندگی، بحثی بسیار مهم، قابل توجه و تأثیرگذار است که چند دهه از عمر آن می‌گذرد، هرچند قبلاً و در حدود یکصد سال پیش در روانشناسی از سوی آدلر نیز درباره آن بحث شده بود، اما این بحث، چند دهه بعد بسیار جان گرفت و امروزه به عنوان یک حوزه مطالعات خاص اعلام استقلال کرده و محققان روی آن کار می‌کنند و بسیار بر عینیت زندگی امروز انسان معاصر تأثیرگذار است. اگر به مقالات یا کتاب‌هایی که در این زمینه نوشته شده، مراجعه کنیم، تکثر تعاریفی که از سبک زندگی ارائه شده چشمگیر است و از خاستگاه‌های الهیاتی، روانشناسی، جامعه‌شناسی و ... تعاریفی در این زمینه ارائه شده است.

تعریف مختصر و گویا این است که سبک زندگی را می‌توان به منظومه انتخاب‌های منسجم و هدفمند انسان در زندگی تعریف کرد. این تعریف دقیق و در عین حال قابل فهم و ساده است. در سبک زندگی، مسئله انتخاب و به هم پیوستن یک سلسله از انتخاب‌ها اهمیت دارد؛ انتخاب‌هایی که مبتنی بر آگاهی و نوعی بینش ضمنی و مصرح و در عین حال هدفمند است. البته وقتی از منظومه منسجم از انتخاب‌ها سخن می‌گوییم، این انتخاب می‌تواند در حد کمال یا نصاب باشد، اما باید همگرا باشند، در غیر این صورت به سطح سبک نمی‌رسند.

در زمینه سبک زندگی، حوزه‌ای که اهمیت دارد و حداکثری‌ترین نگاهی است که به قلمرو سبک زندگی وجود دارد، شناخت عرصه‌های سبک زندگی است. در واقع عرصه‌های بیست‌گانه سبک زندگی وجود دارد که امروز بنا داریم تشریح کنیم. ما می‌توانیم از سبک‌های زندگی به سبک زندگی بودایی، اسلامی و ... اشاره کنیم. بنابراین سبک زندگی متشکل از به هم پیوستن بیست‌ساحت‌الگوهای جزئی و خرد سبک زندگی است که برای اینکه اشتراک لفظی رخ ندهد، به جای عرصه از ساحات سبک زندگی سخن بگوییم.

از بنیادی‌ترین لایه در زندگی که شروع کنیم، ساحت باورمندی و تفکر و اندیشه را داریم. همچنین برخی عرصه‌های سبک زندگی فردی تر همانند سبک تغذیه، سبک خواب و بیداری، سبک پوشاک، مسکن‌گزینی، زیبایی و مد، سلامت، تفریح و سرگرمی، سبک مطالعه، تحصیل و دانش‌اندوزی، زیست‌مجازی، مناسک دینی، رفتار ترافیکی، معاشرت، یعنی مشارکت، همکاری و دوستی، معیشت و مصرف، سبک کار و درآمدزایی، همسریابی و همسررداری، فرزندآوری و فرزندپروری، کنش اجتماعی، شهروندی و کنش‌های سیاسی همانند مشارکت سیاسی، اعتراض، سهم‌خواهی در قدرت، همکاری‌های مدنی، مشارکت در امور خیریه، نگاه به آسیب‌دیدگان و مصیبت‌زدگان را داریم. اینها بیست عرصه هستند که سبک زندگی فرد را تشکیل می‌دهند.

اگر بخواهیم به الگوهای آرمانی سبک زندگی فکر کنیم، یک سبک زندگی منسجم آن سبکی است که از نوعی بینش و نگرش و تلقی از حیات و انسان برخاسته و سپس به یک هدفمندی در ارکان خود رسیده و در نهایت در این بیست مورد سرریز کرده است. البته در جهان خارج، کمابیش با مصادیق التقاطی از سبک‌های زندگی مواجه هستیم و افرادی را می‌بینیم که گسل‌ها و تناقض‌هایی در الگوی سبک زندگی آنها وجود دارد، چراکه خودشان التقاطی می‌اندیشند و پیروی قاطعانه از یک مرام نکرده‌اند؛ در عین حال که صبغه اصلی زندگی آنها حاکی از تعلق آنها به یک نظام ترجیحات و سلیقه دارد، اما در عین حال رگه‌هایی غیرخالص در آن سیستم نفوذ کرده و کلیت زندگی آن فرد به هیچکدام از ساحات سبک زندگی نمی‌خواند و این باعث تعجب ناظران اجتماعی می‌شود. بنابراین واقعیت این است که سبک زندگی در آنجا یکدست نیست.

سبک زندگی مجموعه‌ای از انتخاب‌هاست که اگر از بخش خود آگاه به ناخودآگاه حرکت کند، ماهیت اصلی خود را از دست می‌دهد.

دهد. بسته به اینکه معنویت را با رویکرد دینی یا سکولار تعریف کنیم، ماهیت جداگانه ای خواهد داشت، اما یک تعریف پدیدارشناسانه و حداقلی از معنویت را اگر بخواهیم ارائه دهیم معنویت عبارت از یک نگاه و زیست با ویژگی‌هایی همانند عقلانیت، ماده‌گریزی، باطن‌نگری، صلح‌طلبی، آرامش‌گیری، دیگرخواهی، ایثار، نیکوکاری و احسان، کمال‌اندیشی و کمال‌خواهی است. اگر شخص چنین ویژگی‌هایی داشته باشد، می‌توانیم بگوییم از یک الگوی زیست معنوی در ساحت اندیشه، عمل و زندگی برخوردار است.

اگر بخواهیم به شناسایی مسئله‌ها و بزنگاه‌های مسئله‌خیز در مناسبات معنویت و سبک زندگی برگردیم، بنده یک زنجیره تأثیر را مورد اشاره قرار داده و توضیح می‌دهیم در این زنجیره، عبور از هر حلقه به حلقه بعدی چه جنس از مسائل و چالش‌ها را در پی دارد. ما در یک دیالکتیک رفت و برگشتی بین سبک زندگی و معنویت می‌توانیم نظام مناسبات بین سبک زندگی و معنویت را ترسیم کنیم. اگر عرصه اولیه سبک زندگی که کاملاً بنیادی و زیرساختی است، یعنی بخش عقیده‌مندی و تفکری را به عنوان لایه یکم مورد بررسی قرار دهیم، آنگاه اینگونه خواهیم گفت که این سبک در شرایط و مقرراتی که این سبک اندیشه‌ورزی و تفکر، نگاه دقیق به آغاز و انجام هستی و سرشت و هویت انسان و معاد داشته باشد، منجر به شکل‌گیری بینش معنوی می‌شود.

معنویت را می‌توانیم در چهار لایه در ساحت‌های وجودی انسان دنبال کنیم که لایه اول نوع‌نگرش و تفسیر انسان از زندگی و حیات است. لایه دوم انگیزش و نظام اراده و خواسته‌های انسان است و اینکه انسان به دنبال چه چیزی است. لایه سوم، انگیزش معنایی و لایه چهارم بینش معنایی است. سبک اندیشه‌ورزی و نوع تفکر و سبک اعتقاد و باورمندی در شرایط مناسب به بینش و انگیزش معنوی منتهی می‌شوند، یعنی اگر کسی بخواهد به یک شناخت معنوی برسد، باید قبلاً پیش‌نیازهای آنها پاس شود که همان سبک زندگی در لایه‌های تفکر، باورمندی و عقیده‌ورزی است. اگر این بینش معنوی در یک فرد مستقر شد، باید علی‌القاعده به سبک زندگی عرصه‌های دیگر سرریز کند.

اگر سبک زندگی در عرصه‌های متنوع معاشرت، معیشت، درآمد و مصرف و کنش اجتماعی و سیاسی و ... معنوی شد و معنوی بماند، آنگاه به معنای خاص کلمه منش و کنش معنوی در فرد شکل می‌گیرد و گرنه مادام که فرد ثبات ریتم و آهنگ زندگی فردی و اجتماعی ندارد و در عرصه تحصیل و معاشرت‌های اجتماعی هیچ رنگ، بو و عطری از رایحه معنویت در وی قابل تشخیص نباشد امکان ندارد منش و کنش وی معنوی شده و کنش‌های خاص معنوی از وی صادر شود. در گذر از هر حلقه به حلقه بعدی می‌توانیم یک حوزه مسئله‌خیز را شناسایی کنیم.

در گذار از بینش و انگیزش معنوی به شکل‌دهی حوزه‌های سبک زندگی، وارد کلان‌پروژه می‌شویم. کلان‌پروژه معنویت کاربردی در اینجا معنا پیدا می‌کند، بدین معنی که اگر دل در گرو عالم معنا داریم و تفسیر ما از ارکان حیات و آغاز و انجام دنیا کاملاً سوبه معنوی دارد، وقتی صحبت از ایفای نقش پدری یا مادری ما می‌آید، ترجمه و مدل‌پردازی و تجسم آن معنویت در عرصه نگرش و انگیزش به ایفای نقش پدری و مادری مرتبط است. در اینجا با معنویت کاربردی و تجسد اراده و انگیزش معنوی روبرو هستیم.